

Türk Dilindeki Fiilden İsim Yapan -cAk Eki Hakkında

Mehmet Hazar*

Özet: Özet: Türk dilinde fiilden isim yapan -cAk eki var mıdır? Makalede bu sorunun cevabı irdelendi. Türkiye Türkçesinde fiilden isim yapan -cAk ekinin olmadığı görüldü. Fiilden isim yapan -cAk eki için verilen örnek kelime gövdelerinin aslında isim olduğu tespit edildi. Daha çok g ünsüzünün erimesi ve bunun takip edilememesi sebebiyle böyle bir ekin olduğu zannedilmiştir. Aslında bu ek isimden isim yapan +cAk ekidir.

İşte *salıncak*, *sal-ın-cak* şeklinden değil *sal-kın+çak* ~ *sel-kin+çek* şeklinden, *bür-ün-cek* şeklinden değil *bür-üm+çek* (Cez. Ar. *brencek*) şeklinden ve Kzk. *makta-n-şak* değil *makta-ğan+şak* (*makt* <Ar. *meth*) şeklinden gelmektedir.

Eski, Orta, Yeni ve Çağdaş Türk lehçeleri dönemleri dikkate alınarak fiilden isim yapan -cAk ekine verilen örnekler fonetik olarak tahlil edildi. Ayrıca Anadolu ağızlarındaki bazı şekiller üzerinde duruldu. Türkçeden Arapçaya geçen, Arapçadan Türkçeye geçen birer kelime de bu ekin örnekleri arasında tespit edildi. Çağdaş Kıpçak Türkçesinin lehçelerindeki durumu açıklığa kavuşturuldu.

Anahtar Sözcükler: Orta Türkçe, eş ve art zamanlı, -cAk, +cAk, g> ø.

On The “-cAk” Nominalization Affix In Turkish Language

Abstract: Is there a “-cAk” nominalization affix in Turkish language? In this study, the answer of this question was examined and it was found out that Turkish language did not have this affix. It was determined that the word stems which were submitted as samples for “-cAk” affix were originally nouns. It was thought that there was a such affix because of the omission of “g” consonant and losing track of this sound. In fact, this is a “-cAk” affix that nominalize from nouns.

For example, *salıncak* comes of *sal-kın+çak* ~ *sel-kin+çek* not *sal-ın-cak*, *bür-üm+çek* (Cez. Ar. *brencek*) not *bür-ün-cek* form and Kzk. not *makta-n-şak* form but it comes of *makta-ğan+şak* (*makt* <Ar. *meth*).

The samples that were submitted to “-cAk” nominalization affix were analysed regarding the periods of Old, Middle,

* Nevşehir Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, mhazar@nevsehir.edu.tr

New and Modern Turkish dialects. Also, some forms in Anatolian local dialects were dwelled on. One word switched from Arabic to Turkish and another one from Turkish to Arabic were determined among the samples of this affix. Its status in the dialects of Modern Kipchak Turkish was clarified.

Key words: Middle Turkish, simultaneous and diachronic, -CAk, +CAk, g> ø.

1. -CAk Eki Sorunu:

Gramer incelemelerimde ve Türk dili derslerinde şüpheyle baktığım ve isimden fiil yaptığını sandığım bu -cAk ekinin aslında isimden isim yapma eki olduğunu gördüm. Türk lehçelerinin tasviri gramerlerinde eş zamanlı yöntem kullanıldığı için -cAk ekine yer verilir. Bu makalede eş ve art zamanlı mukayese yapılarak Yeni Türkçe dönemine kadar görülmeyen bu ekin özellikle Çağdaş Kıpçak Türk Lehçelerinde görüldüğüne dikkat çekilecektir. Yazı dili geleneğine sahip Türkiye Türkçesinde böyle bir eke yer vermeyen dil bilgisi kitaplarında meseleye doğru yaklaşıtları görülmektedir. Yazı dili geleneği olmayan ağız ve lehçelere dayalı örnekleri veren tasviri dil bilgisi kitaplarında ise -cAk ekini alan kelimeden sonra (hlk.) ibaresi kullanması yeniden bir değerlendirme yapmayı gerektirmektedir. Problem isimden isim yapan +cAk ekinin eş zamanlı bir düşünceyle fiilden isim yaptığı zannından kaynaklanmaktadır. Özellikle yapım eki alarak çok heceli kelimelerde orta hecedeki açıklık uyumu sebebiyle “g” ünsüzü (absorption) yutulmaktadır. Ünsüz kendinden sonraki ünlünün içerisinde erimeye fırsat bulamadan kaybolmaktadır. Aşağıda görüleceği üzere çoğu örnekte bu ses hadisesinden sonra aslında isim tabanı olan kelimelerin sonunun “n” ünsüzüyle fiil tabanıymış gibi bittiği görülecektir (F-G...n+çAk> F-ø...n+çAk, yanlış örneklemeyle “analogie fosse” F-ø...n-çAk oluyor).

Bu çalışmada yanlış ek aktarımı üzerinde durulacaktır. “Birleştirme, kısaltma, kopyalama vb. yeni kelime yapma yolları” (Demir 2005: 180) arasına yanlış ek aktarımı da katılabilir. Aşağıdaki örnek kelimelerde fiilden isim yaptığı yanlış örnekleme yoluyla düşünülen -cAk eki aslında son sesleri gösterilen (n+çAk, η+çAk, g+çAk, m+cek, n-AcAk, -nç(X)+ğAk, +ğX-n-ç+çAk, r+çAk, -(X)g+CAK> -(X)ğ+CAK, -(X)w+CAK> -ū+şak> -ø+CAk) şekillerden kaynaklanmaktadır. Orta Türkçenin en önemli ses özelliklerinden biri, belki birincisi çok heceli kelimelerde /g/ ünsüzünün g>ø şeklinde erimesidir.¹ Bu

1 EDT G = ET; VG(K) / V(K)GV> XI. yüzyıl, OT Ğ (süreklileşiyor): Güneyde Ğ> ø (erime), Doğuda G> k (ötümsüzleşme), Kuzeyde G> v (dudaksıllaşma); ET taglıg, OT Doğuda taglik, Kuzeyde tavlū, Güneyde dağlıū> dağlı (Tuna 1986: 6). “Teşkil ekleri ile sözün bünyesine dâhil hecelerin başında bulunan ğ- ve g- sesleri, yazı dilinde daha bir müddet muhafaza edilmiş olmakla beraber, ayrı şivelerde artık XI. asırda düşmüş görünüyor: tamğaq ‘damak’, kerge-k ‘kerek’, kazgan- fiilinde ğ muhafaza edilmiş.” (Arat 2006: 110-111). ğ>y değişmesini de unutmamak gerekir: Özb. tugunçek, Tat. tügünçek, Alt., Tel. tünçek ‘düğüm’, Küer., Barb. tünzek, Kzk. tüyünşök (Korkmaz 1995: 66).

erime hem kelimelerde hem de eklerde² görülebilir.

2. Daha Önce Yapılmış Çalışmalarda -cAk Eki:

Bazı Türkçe gramer kitaplarında *salıncak*³ (hık.) kelimesinden mülhemle işlek olmayan fiilden isim yapan -cAk ekine yer verilmiştir (Eker 2005: 357). Kıpçak Türkçesinde rüzgâr anlamına gelen bu kelime şöyledir: *selkinçek*⁴ (<*sal-kun⁵+çak), *selgencek* (Toparlı 2003: 231). Bu durumda *salıncak* kelimesi *salıncak* ‘at eğerinin kayışı’ (Karamanlıoğlu 1994: 24), o da *salganca* (DS X: 3523 *salgan* ‘eğimli yol’) kelimesinden gelmiş olmalıdır. Bu kelimenin bazı Türk lehçelerindeki karşılıkları ekin başındaki ünsüz değişikliği bakımından dikkat çekicidir: Başk. *bävilsäk*, Kzk. *ätkenşäk*, Az. *yelläncäk*, Özb. *ärğimçäk*. İsimden isim yapan “+cAk ekiyle yapılan türetmeler” üzerinde daha önce detaylı bir çalışma yapılmıştır (Korkmaz 1995: 65).⁶ Bu ekin Türk dilinde *urunçak*⁷ ‘emanet, rehin’ gibi *günümüzde yaşamayan örnekleri* de vardır (Tekin 1989: 177).

Gramerciliğimizin teorik alt yapısını oluşturan *Türk Dil Bilgisi*’nde ise iki örnek şu şekilde verilmektedir: “302. -cak, -cek: İşlek olmayan bir ektir, erin-cek⁸ ‘tembel, üşenen’ (Azeri Türkçesi), gülün-cek ‘maskara’ (Eski Anadolu Türkçesi) kelimelerinde bu ek vardır.” (Ergin 1997: 198). Birincisi *erinden* ~ *erinden* ‘tembel, üşenen (kimse)’ (DS V: 1770) kelimesinden gelmiş olmalıdır; <erincek <erincek ~ Uyg. *erincek* ~ CC. *irinçek* (Toparlı 2003: 75) <erinden+çek<*erincek ~ arıgançak.⁹ Bu kelimenin bazı Türk lehçelerindeki karşılıkları şöyledir: Tat. *irinçäk*, Kzk. *erincek*, Bşk. *irinsäk*. İkincisi *gülüncek* ‘maskara’ kelimesi *gül-gün+çek* şeklinden gelmiş olmalıdır. Kıpçak Türkçesinde *kültkün* ‘gülüş, gülme’ (CC) şekli vardır (Toparlı 2003: 168); *gülüncek* <*gülgünçek <*kültkünçek <*kültkünçek. Günümüzde bu kelimenin *gülünç* şekli vardır. Türkmen Türkçesinde eskicil şekline yakın olan *gülkünç* şekli görülmektedir.

“-çAk eki: Clauson tärin- sözcüğünü kendi etrafında toplanmak

2 Eski Türkçe -gA(y)sUg > EAT -AsI (Ağca 2010: 231).

3 “-cak: Bu ek, fiil ve isim köklerine gelerek bir takım anlamlar bildirir; *salıncak* fiilinden *salıncak* dahi görülmektedir. Asıl kök *sal-*’dır.” (Atalay 1941: 60).

4 Kırg. *selkinçek* ‘salıncak’ örneği fiilden isim yapan kelimeler arasındadır (Gülensoy 2004: 103), Trkm. *salhanca* (Gülensoy 2007: 725).

5 Özbek Türkçesinde *salkın bol-* ‘(esintiden dolayı) serin ol-.’ ifadesi vardır.

6 “Daha ziyade Kırg., Kaz. gibi bazı Kıpçak lehçelerinde rastlanan ve aradaki isim türetme eki artık ünlüleşmiş bulunan *aldauçan*, *aldanūçan*, *oçūçan* vb. şekilleri göz önünde bulundurursak, daha sonraki bir ses gelişmesi ile fiilden isim türetme eki kalıntısı olan ünlü ve ikiz ünlü unsurlarının da bütünü erimesi ile bunların doğrudan doğruya fiillerden türetilmiş sanılması vaktası ile karşılaşırlar.” (Korkmaz 1995: 69).

7 *urunçak* <urun ~ orun ‘yer’ <*ür- ‘vur-’, Yak. *ür-* ‘koy-, yerleştir-’, Rus. *zalog* > *soluok*, *soluok ürü* ‘rehine koyma’.

8 *erincek* “Kaygulu gibi başını aşağı bırakıp dahi şekli ve sölpük ve erincek *ار ينجك* olucu kişi.” (TS III: 1499) şeklinin *erincek* ‘tembel, üşengeç’ (Çağbayır 2007: 1467) ~ *erincek* (DS V: 1770) metatezli örnekleri de vardır.

9 ET *ärin-* ~ *arı-* ‘yorulmak, durulmak’, Kayseri’de *Arınçık* adlı bir semt var.

anlamında vermektedir, *tärin-* > *tärinçäk* (EDPT: 552b), *Räsäne’de bu sözcük tärinçäk şeklinde yer almaktadır* (VEWT: 475b). Genel olarak işlek olmayan bir ektir. Oğuz söz varlığında bir kadın elbisesinde karşımıza çıkmaktadır: *DLT tärin-çäk, iki parçadan yapılan kadın elbisesi** (Atalay I, 510).” (Karaşlar 2010: 510, 511). Sözlüklerde bu kelimeler olsa bile temel gramerlerde böyle bir ekten bahsedilmemektedir. Eski Türkçe gramer çalışmasında bu kelime (*tärinçäk*) +çAk ekine örnek verilmektedir (Erdal 1991: 47).¹⁰ Necmettin Hacıeminoğlu *Karahanlı Türkçesi Grameri* adlı eserinde böyle bir eke yer vermemiştir. Besim Atalay *Divanu Lûgat-it-Türk Tercümesi I* adlı eserinde verilen örneğin hemen üzerinde ‘çalınmış mal’ anlamında *bilinçek* kelimesini de göstermiştir. Bu ek şu şekillerde olabilir; *F-(I)nç+ğAk, -ç+ğAk> -ç+øAk> -ç+Ak veya N+çA+ok> +cAk* (Korkmaz 2003: 39).¹¹ Muhtemelen ikincisi olmalıdır: *teriñ* ‘derin, geniş’, *teriñ+çe+ök> tärinçäk*; *bilin* ‘*bilek’¹² veya kuvvetle muhtemel *bäliñ* ‘korkma, irkilme’ (DS: 618) <ET *bäliñ* ‘korku’, *bäliñ+çä+ök> bilinçek*. Yine DLT *basıncak* (er) ‘zayıf görülen, önem verilmeyen adam’ kelimesi, TS *basıncak* ‘yükselme aleti’, TS *bashun*, TS *basgun*, *bas-kın+* ‘(güreşte) herkese yenilen (Paçacıoğlu 2006: 67) kelimelerinin kaynaklık ettiği **ba-kın+çak* şekliinden gelmiş olabilir.

“*emçek: Vücudun göğüs bölümünde bulunan yuvarlak uçlu çıkıntı, dişilerde emzirme organı, meme. DLT. emik, Krg., Özb., Uyg. emçek, Tkm. emcek, Kzk. emşek. Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılmayan bu kelimenin em- fiilinden -çek ekiyle isim yapıldığı anlaşılmaktadır. Türk dilinde bu organ adıyla anlam ilgisi bulunan ve aynı kökten türetildiğini düşündüğümüz emiz-, emzir-, emzik kelimeleri kullanılmaktadır.*” (Başdaş 2004: 57). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler* adlı eserde M. Ergin’e dayanarak *Dede Korkut*’a atfen bir örnek verilmektedir: *emçek* DKor.D.215,2 (Gülsevin 1997: 134). Zühal Kargı Ölmez, hazırladığı *Şecere-i Terâkime*’de ‘meme’ anlamında Eski Türkçede *emiğ* kelimesine dikkat çeker. Zeynep Korkmaz gibi sorunun -çek ekinden kaynaklandığını söyler. Clauson -çek diye bir ek verse de “*imçek* bu ekle türemiş olmasa gerek” der. Bir olasılık *em-geç* kelimesinde yer değiştirmeye *em-çek* biçimi olabilir. Bir başka olasılık ise *em-i-g+eç* şeklidir. Yazma eserlerde ve Türk lehçelerinde örnekleri çoktur. Anadolu ağızlarında *emcek, emçek, imicek* (<*emiğçek) şeklidir diye daha önceden izah edilmiştir (Ölmez 1996: 276), TS *em-cik* yanında KB *em-eçek* şekli de vardır (Paçacıoğlu 2006: 195).

10 Ayrıca -n- ile biten kelimelere gelerek daha çok soyut isimler yapan *-(X)nç* (*kal-in-ç* ‘hareket’) ve *ok* şekillerine (*sı-n-ok* ‘kırık’) dikkat çekilmiştir (Erdal 1991: 275). Dilde *n* ünsüzü ile biten kelime tabanları üzerine *ç* ünsüzü ile başlayan eklerin gelmesi belki yanlış analogiye zemin hazırlayarak erime olayı da görülmeyince +çAk eki -cAk eki zannedilmiştir. 11 Bir şeye mahsusluk bildiren işlek +*ilk* ekinin karşılığı olarak işlek olmayan +cA eki örnekleri yazı dilinin aksine Türkiye Türkçesi ağızlarında işlekliliğini korumuştur: *ayaca* ‘yabanlık elbise’, *kirlikçe* ‘yastık örtüsü’ gibi. Ayrıca Zeynep Korkmaz, “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme” adlı makalesinde Uyg. *kolıcağ* ‘kolcuk’, Karaç. *boyuncak* ‘gerdanlık’, *gönlekçek* ‘üzerinde yalnız gömlek olduğu halde’ (Yahya Div. 275-8) örneklerini de vermektedir.

12 *bilekçek* ‘kelepeç’ (DS: 691).

3. -CAk Ekiyle İlgili Diğer Kelimeler:

Çağ. *avunçak* ‘avuntu’ (Eckmann 1988: 37) kelimesi *avun*¹³ fiilden değil *avunç* ‘teselli’ <ET *abinç* isminden gelmektedir. Buradaki ek -çak şeklinde değil, +ak şeklinde olmalıdır. Çağ. *bürüncek* ‘baş örtüsü’ (Eckmann 1988: 37) kelimesindeki ek şeklinde -cek değil, -ecek¹⁴ şeklinde olmalıdır. “Bürümcek ‘koza gibi yumaklanmış şey; örtü, baş örtüsü; palto’ <*bü-r-ü+m+cek* ..., *bürümcük* ‘kadın baş örtüsü’ = OT *bürünçük* <*bü-r-ü+n-çük* ..., *Tü.*> Ar. (Cez.) *brencek* ‘tül, gazlı bez, krep’, *bürünecek* (hlk.) ‘baş örtüsü’ <*bü-r-ün-ecek*” (Gülensoy 2007: 196).

Çağ. *silkinçek* ‘tılsım, büyü, uğur’ (Eckmann 1988: 37) kelimesinin Çağatay Türkçesinin devamı olan Özb. ve Uyg. Türkçelerinde *silki-* şekli de var. Moğolcada geçişsiz fiil şekli olan *silgüd-* ‘silkin-’ görülür (Lessing 2003: 1095). Buradaki “n” ünsüzü çatı eki değil, seyrek olarak fiilden isim yapan -^on eki olmalıdır (Gabain 98: 54). ET *alkınunçu öd* ‘ölüm saati’ (*alk-* ‘sona ermek’) (Gabain 1998: 54) örneğindeki gibi benzer bir şekil olan **silki(i)-nç(ü)+ğək* kelimesinden gelmiş olabilir.

Çağ. *tayançak* ‘sedir’ (Eckmann 1988: 37) kelimesinin **tay+a-* (Gülensoy 2007: 269) kökünden gelen ET *tayanç* ‘sırdaş’ şekli vardır (Gabain 1998: 298). Muhtemelen bu da E. Uyg. *tayançı* ‘müşavir’ (Caferoğlu 1993: 150), **tay+a-nç(u)+ğək* kelimesinden gelir (Gabain 1998: 54).

Çağ. *tüfürçek* ‘tükürük’ (Eckmann 1988: 37), Azr. *tüpürçäk* kelimesi *bü-r-ün-ecek* gibi *tüpür-ecek şeklinden gelmiş olmalıdır.

Çağ. *yasançak* ‘gösteriş meraklısı’ (Eckmann 1988: 37) kelimesinin Y. Uyg. *yasan-* ‘donanmak’ <*yasa-* ‘tanzim et-’ şekli vardır. Bu kelime *yasa-* fiilden *yasa-nç*, oradan da *yasa-nç+ğək* olmalıdır. Çağ. *yastançak* ‘dinlenme yeri, sedir’ (Eckmann 1988: 37) kelimesi de *tay+a-nç(u)+ğək* gibi *yasta-nç(u)+ğək* gibidir.¹⁵ Bu kelimenin *yasla-* ve *yastın-* şeklinde müteradifleri vardır. Özellikle Kıpçak grubunda ötümsüzlük uyumu daha çok gelişmiştir.

Kıpçak Türkçesinin takipçisi olan günümüz lehçelerinde -çXk / -şXk eki, son sesi daha çok *n*, *m*, *l*, *r* sonantlarıyla biten kelimelerde işleklik kazanmaya başlaması bu diyalektlerin konuşma diline göre muhafazakâr olan yazı diline geç geçmesiyle izah edilebilir. Kelime uğradığı fonetik değişikliğe göre -çAk ekini sesdeş +çAk ekine benzemesinden dolayı yanlış örnekleme yoluyla müteradifi olan veya az bir ihtimal de olsa bazı örneklerde g><ç, ç><g metateziyle -gAç

13 (ET *abi-* ‘korumak, gizlemek’ <<AT**ābi-*).

14 *Kap-çak* “1. Kale kuşatmasında duvara takılan büyük çengel. 2. Tulumbacı çengeli.” (Gülsevin 1993: 21), *kapçak* <*kap-çak* <*kap-acak* “1. Uzun saplı büyük çengel; büyük kanca, 2. Eskiden kale kuşatmalarında duvarlara saplanan büyük kanca, 3. Tulumbacıların çengeli (Çağbayır 2007: 2398).

15 Bu örnekleri *Bugünkü Kıpçak Türkçesi* de esas almıştır (Öner 1998: 86).

ekinini yerini almış olmalıdır.¹⁶ -GXn sıfat-fiil ekininin ses erimesinden sonra fonksiyonunu yitirerek ek yığılması yoluyla aynı fonksiyonda başka bir ekin gelmesi, fonksiyonunu yitiren ekin çatı ekine benzetilerek kelimenin fiil olarak algılanması sebebi de bazı örnekleri çoğaltmış olabilir. Kırgız Türkçesinde artık tek heceli fiil köklerinde de bu ek işletilmeye başlamıştır. Tatar Türkçesine göre yazıya geç geçen Kazak ve Kırgız Türk lehçelerinde örneklerin çoğalması dikkat çekicidir: Tat. *borçak* ‘bezelye’ (Öner 1998: 86), *bor-* değil *bor+çak*, *bor*² ‘sarı toprak, ekilmemiş toprak; Kıp. kireç, alçı (Toparlı 2003: 34)’, Yak. *buor*, Trkm. *bör* <AT *bör (Gülensoy 2007: 160). Tat. *tegerçek* ‘çark, tekerlek’ (Öner 1998: 86), kelimenin *teker* <**tegir(mi)* ‘değirmi, yuvarlak, çevre’ isimi olduğu aşikârdır, *tekirşek* (DS X: 3865) şekli de vardır (Gülensoy 2007: 875).

Kazak Türkçesinde ç>ş değişmesiyle ekin yeni bir varyantı oluşmuştur. Özellikle alınma kelimeler Kazak Türkçesinde ses değişikliği geçirmiştir. Kzk. *maktanşak* ‘hep övünen, mütekebbir’ (Öner 1998: 87), *makta-ğan+şak* <*Moğ. *makta-* (Lessing 2003: 812).¹⁷ Artık Kazak ve Kırgız Türkçesinin konuşurları sonu “n” ünsüzüyle biten kelimelerin dışında da fiil kök veya tabanlarında fiilden isim yapma -uw> ekinin -ū> -ø şeklinde tamamen eriyip kaybolmasından sonra bu ekin getirildiği görülür: Kzk. *ayanşak* ‘çekingen’, *jaskanşak* ‘utangaç’, *tartınşak* ‘çekingen’,¹⁸ *korganşak* ‘çekingen’ (<**korğan-* ‘korunmak’ <**korğ+a-* ‘korumak’ <*korı-ğ ‘korkulacak yer, yasak orman, koru’, Çağ. *koruk*), *kısganşak* ‘kıskaç’;¹⁹ *suranşak* ‘hep bir şey isteyen kimse’, *urınşak* ‘kavgacı’, *aşuvlanşak* ‘kızgın’ (<*aşuw* ‘hiddet’ <*āçığ <*hāçug ‘acı’) gibi (Öner 1998: 87). Ayrıca Kazak Türkçesinde ikisi organ adı olmak üzere *jutqınşaq* ‘yutak’ <**jutqın-uw+şaq* (Bayniyazov 2007: 785), *şmaşak* ‘serçe parmağı’ (Bayniyazov 2007: 637),²⁰ *uyalşaqıq* ‘utangaçlık’ (Bayniyazov 2007: 732) gibi sıfatlar da var.

Kırgız Türkçesinin karakteristik özelliklerinden biri olan dudak çekerliliği sebebiyle ekin ünlüsünde o ve ö yuvarlak sesler görülmektedir. Ayrıca ekin ünlüsü vurgu dolayısıyla uzayarak ikincil uzun ünlü şeklinde görülmektedir: Kırg. *soğonçok* ‘topuk, pençe’ (<*soğon* ‘yabanî soğan’), *bölçök* ‘parçacık’ (<**böl-üw+çök*, **böl-ek+çek*), *könçök* ‘kulak memesi’,²¹ *kemirçek*²²

16 -çUk veya -çUg ekininin de müteradifi -gUç ekidir (Erdal 1991: 357), *çınırçak* ~ *çınırkaç* ‘symbols’ (Erdal 1991: 359), *+çak* <çü+(ö)k (Erdal 1991: 107). Ayrıca ç> ş değişmesini düşünerek DS *çingırşak* ~ *çıkırancık* ‘tahterevallı’ (Çağbayır 2007: 969) <çingır+r² (karşılıklı asılan iki) su kovası’ <çingı ‘dal kırığı’ örneğini de düşünebilir. Türkiye Türkçesi ağızlarında dönüşlü fillerden sıfat olarak kullanılan isimlerden *eringeç* örneğinin metatezle erincek şekli de görülür (Özçelik 2000: 90).

17 Kazakça sözlükte Moğolcadan alıntı olan bu kelimenin Arapça alıntı olduğu gösterilmiştir (Bayniyazov 2007: 540).

18 Kelimenin orta hecesi -gan sıfat fiiliyle sesteştir.

19 **kıs+ğa-n-ç+çak* veya **kıs+ğa-n-ç+ak*, Kıp. T *kıs+gan-* şekli düşünülebilir.

20 *çıçalak* ‘küçük parmak’ <çıç-a-l-ak <*çıç ‘küçük’ (Başdaş 2004: 56), E. Uyg. *çıçamuk*, belki Kıp. *şıpşak* ‘serçe’ kelimesine benzetmekle ikileme tarzı *şın+a+şak* gibi *şak* tabiat taklidi olabilir veya l>ş ünsüz değişmesi de olabilir.

21 *kön-* ‘1. muvafakat etmek, 2. ‘alışmak’ fiilinden gelmiş olmamalı; <*kön* ‘meşin, sahtıyan’ (Yuhadin 1994: 502) <**kö:n* ‘hamderi; tabaklanmış deri’, Kırg. *kön teri*, Trkm. *gö:n* (Gülensoy 2007: 381).

22 *kemirçek* ‘Kemircek- kemik ucunda yumuşak kemik’ (İzbudak 1936: 29).

'kıkırdak',²³ *çemir+çek* 'kıkırdak', *bağalçak* 'at tırnağının üstündeki boğum' [Kırg. *bagelek* 'donun alt kısmı, paça', *bağır*, *bağal* da çift organ adlarına *kol+çak* 'kolluk' <ET *koliçak* 'kolcuk' gibi örnektir ve 'lambdacism' "l"leşme" daha eskicil bir özelliktir (Hazar 2003: 132)], *kuymulçak* 'kuyruk sokumu' <**kud-ım+ul+çak*,²⁴ bundan sonraki örnekler bu ekin kişinin sıfatını bildiren fiil kök veya tabanlarında fiilden isim yapan -*uw* ekinin eriyip tamamen kaybolduğu kelimelerde işlek olmaya başladığını gösterir: *tanğılçak* 'bağ, deste' (bu 'l' ünsüzüyle biten fiil tabanıdır; <*tanğ-ıl-* 'bağlanmak' <*tanğ-* 'bağla-'), *uruş-çaak* 'kavgacı' 'kavgacı' (<*ür-uş* <*hūr, Çuv. *vər-*), *tarın-çak* 'alınan, darılan' (<**tār+i-n-*), *casançaak* 'süslü' (Moğ. *casa-*, ET *yasa-* 'yap-'), *adaşçaak* 'şaşkın' (*adaş-* 'yolunu şaşır-'), *tırışçaak* 'çalışkan' (*tırış-* 'buruş-, *mec.* çalış-').

Örnekler çoğaltılabilir. Makalenin hacminin aşılması için sadece ekin Türk lehçelerindeki şekilleri toplu olarak gösterilecektir: Gag. -*çäk*, Azr. -*cağ*, Özb. -*çäk* / -*çäk*, Uyg. -*çäk* / -*çak* / -*çuk*, Kzk., K. Klp. ve Nog. -*şak* / -*şek* / Kzk. -*şan*,²⁵ Kırg. -*çak* / -*çek* / -*çaak* / -*çek* / -*çook* / -*çöök*, Alt., Tat. ve Kırm-Tat. -*çak* / -*çek*, Başk. -*sık* / -*sik*,²⁶ Kumk. -*çak*²⁷ / -*çek* / -*çan* / -*çen*, Hak. -*ceh* / -*çah* / -*cak* / -*cek*, Tuva -*çak* / -*çek* / -*çık* / -*çik* / -*çuk* / -*çük*, Çuv. (i'li şekli gösteremedik) -*çik*²⁸ (Ercilasun 2007: 106-1297). Yak. -*sax* / -*sex*, *boxtusax* 'hacim, boy ve akıl itibarıyla biraz aşağı olan' < *boxtuo-* 'aşağı, düşük olmak' (Kirişcioğlu 1994: 47). Türkçedeki -*i-g*'den gelen fiilden isim yapma eki -*uu* (Kirişcioğlu 1994: 43) > -*ø* üzerine bu ek gelmiş olabilir (<**boxtuo-ø+sax* <**boxtuo-g+çak*).

4. Sonuç:

Türk dilinin tarihi lehçelerinde fiilden isim yapma -*cAk* eki yoktu. Radikal bir yapıda olan yazı dili geleneğine sahip yaşayan lehçelerde dilin konuşurları bu ekin üzerine geldiği kelimelerin kök veya tabanlarını doğal olarak fonetik gelişmeleri bilemedikleri için benzer eklerin etkisiyle yanlış analogi yaparak isimden isim yapan +*cAk* ekini kullanmışlardır. Lehçeler yazı diline ne kadar geç geçmişse doğal olarak işlek olmayan bu ekin kelime türetme oranı artmıştır. Ekin müteradifi -*GXç* ekidir. -*cAk* ekinin dar "ı, i" ünlüsünün (daha sonra "u, ü" dar-yuvarlak olur) genişleyip "a, e, ä ve â" olması Eski Türkçeden kaynaklanan bir ağız hususiyeti olabilir (Tekin 1992: 78).

23 *kemir-* fiilinin yanında *bor*² örneğindeki gibi 'rhotacism' "r"leşme' de düşünülebilir. Fonetik değişiklikler bir anda olup bitmez (Ceylan 1997: 123). Bazı kelimelerde *omuz*, *omur+ilik* gibi eskicil özellikler korunabilir.

24 *kuyruk*, DLT *kudruk*, Yak. *kuturuk*, ET *kudi* > Özb. *kuyı* "TT (yüzü) *koyu*" <**kut-*, (Başdaş 2004: 59).

25 *kısil-şan* 'sıkışık, zor', *şap-şan* 'çabucak'.

26 *bulgansık* 'bulanık'.

27 *qurçaq* 'kukla', Kırg. *qūrçaq*, Kzk. *quwırşaq*, Özb. *qoğırçâq*, <**qoğur-* '(oyarken) kursaktan ses çıkarmak', E. Uyg. *qoğursaç*, metatezle DLT *quruşsaç* olabilir. Kursak sesi kuğudan örneksemdir; *belgü+r-* gibi, **qoğu+r-* <ET *qoğu* 'kuğu'.

28 Müteradifi -*kic*; *sir-kic* 'süzgeç'.

Ekin başındaki, sonundaki ünsüzlerde ve vurgu etkisiyle içindeki ünlüde ses değişimleri olmuştur: $c < \ç > \ş > s$, $h < x < k, q > ğ > n > \eta$ ve A: $a, ä, â, e$; I: $i, î$; U: $u, ü$; diftong: $aa, ee, oo, öö$. Ekin allamorfemleri şu morfemle gösterebilir: $-CX(X)K$.

Fiilden isim yaptığı yanlış analogi yoluyla düşünülen $-cAk$ (aslen $+cAk$) eki (ärğimçäk, ätkenşäk, avunçak, bağalçak, bävilsäk, bilinçek, borçak, bürümcek, çemirçek, emçek, erincek, gülüncek, kışganşak, kolçak, könçök, kuymulçak, maktanşak, salıncak, silkinçek, soğonçok, tärinçäk, tayançak, tegerçek, tüfürçek, yasançak, yelläncäk) çoktan aza doğru sırasıyla “n, l, m, r” sonantları üzerine gelmektedir.

Yukarıdaki n ve l ünsüzleriyle biten kelimelerin etkisiyle meçhul fiil çatılı zannedilerek (*casançaa* ‘süslü’ < *yasa-* ‘yap-’, *tanğılçak* ‘bağ, deste’ < *tanğ-il-* ‘bağlanmak’ < *tanğ-* ‘bağla-’, *mec. çalış-*’, *unut-çaa* ‘unutkan’ < **u-n-ı-t-* < **u-* ‘muktedir ol-’, *uruş-çaa* ‘kavgacı’ < *ür-uş-*, *tarın-çak* ‘alınan, darılan’ < **tār+ı-n-* ‘kederlenmek’) çatı eki alan $-uw$ isimden fiil yapan ekin eridiği fiillerin üzerine gelmeye başlamıştır. İki örnekte ise (*adaşçaa* ‘şaşkın’ < *adaş-* ‘yolunu şaşır-’, *tırışçaa* ‘çalışkan’ < *tırış-* ‘buruş-, *mec. çalış-*’) sonu $\ş$ ünsüzü ile biten fiillere gelmiştir.

Kısacası Türkiye Türkçesinde fiilden isim yapan $-cAk$ eki yoktur. İsimden isim yapan $+cAk$ ($+cak$, $+cek$, $+çak$, $+çek$) ekinin fiilden isim yaptığı sanılmaktadır. Fonetik gelişmeler takip edilemediğinden yazı diline geç geçen bugünkü Kıpçak Türkçelerinde tasvirî gramer anlayışıyla eş zamanlı yazılan gramer kitaplarında fiilden isim yapan $-cAk$ ekine yer verilmektedir.

İşaretler ve Kısaltmalar:

a) Dil ve Lehçe Kısaltmaları: *Alt.*: Altay Türkçesi, *And. Ağz.*: Anadolu Ağızları, *Ar.*: Arapça, *AT*: Ana Türkçe, *Azr.*: Azerbaycan Türkçesi, *Başk.*: Başkurt Türkçesi, *Cez.*: Cezair, *Çağ.*: Çağatay Türkçesi, *Çuv.*: Çuvaş Türkçesi, *EAT*: Eski Anadolu Türkçesi, *E. Uyg.*: Eski Uygur Türkçesi, *ET*: Eski Türkçe, *Far.*: Farsça, *Gag.*: Gagavuz Türkçesi, *Hak.*: Hakas Türkçesi, *Hlk.*: Halk ağzı, *K. Klp.*: Krakalpak Türkçesi, *Kırg.*: Kırgız Türkçesi, *Kırm-Tat.*: Kırım Tatar Türkçesi, *Kumk.*: Kumuk Türkçesi, *Kzk.*: Kazak Türkçesi, *Nog.*: Nogay Türkçesi, *OT*: Orta Türkçe, *Özb.*: Özbek Türkçesi, *Tat.*: Tatar Türkçesi, *Tel.*: Teleüt Türkçesi, *Tü.*: Türkçe, *Uyg.*: Uygur Türkçesi.

b) Eser Kısaltmaları: *DLT*: Dîvânu Lüğâti’t-Türk, *DS*: Derleme Sözlüğü, *KB*: Kutadgu Bilig, *TS*: Tarama Sözlüğü.

c) İşaretler ve Gramatikal Kısaltmalar:

- ( ): İhtiyari sesi veya şekli gösterir.
' ': Kelimenin anlamını içerir.
*: Tasavvur şekli veya kelimeyi gösterir.
/: Ekin diğer şeklini gösterir.
-: 1. Fiili gösterir.
2. Ünlünün üzerinde uzunluğu gösterir.
~: Kelimenin diğer şeklini gösterir.
+: İsmi gösterir.
<<: Arada bir ses olayı daha var.
>, <: İşaretin açık tarafı kaynak şekli gösterir.
><: Metatez, yer değiştirme.
ø: Sıfır eki ve eriyen sesi gösterir.
r²: r'leşme, z <r²> r.
A: a,e ünlülerini gösterir.
C: c, ç ünsüzlerini gösterir.
G: k, g, ğ, w, ø'nin geldiği sesi gösterir.
F: Fiil.
K: Konsonları, ünsüzleri gösteren işarettir.
U: u, ü ünlülerini gösterir.
X, V, °: Değişik kaynaklarda ünlüyü gösteren işaretlerdir.

Lügatçe:

adaşçaak Kırg. 'şaşkın'.

aldanūçan Kzk. 'aldanan'.

aldauçan ~ *aldagiç* Kırg. 'aldatıcı'.

aşuvlanşak Kzk. 'kızgın'.

avunçak Çağ. 'avuntu'.

ayanşak Kzk. 'çekingen'.

basıncak (er) DLT 'zayıf görülen, önem verilmeyen adam' kelimesi, *basıncak*,
başun, *basgun* TS 'yükselme aleti'.

bilekçek And. Ağz. 'kelepçe'.

bilinçek DLT ‘bir zaman sonra hırsızın veya başkasının elinde bulunan çalınmış malın adı’.

borçak Tat. ‘bezelye’.

boxtusax Yak. ‘hacim, boy ve akıl itibariyle biraz aşağı olan’.

bölçök Kırg. ‘parçacık’

bulgansık Başk. ‘bulanık’.

bürümcek ‘koza gibi yumaklanmış şey; örtü, baş örtüsü; palto’, *bürüncek* Çağ. ‘baş örtüsü’, OT *bürünçük* > *brencek* Cez. Ar. ‘tül, gazlı bez, krep’, *bürünecek* (hlk.) ‘baş örtüsü’.

çingırşak And. Ağz. ‘tahterevalli’.

çınırçak ~ *çınırkaç* ET ‘sembol’.

emçek Çağ. ‘vücudun göğüs bölümünde bulunan yuvarlak uçlu çıkıntı, dişilerde emzirme organı, meme.’, *emik* DLT., *emçek*, *emecek* KB, Kırg., Özb., Uyg., *emcek* Tkm., *eşmek* Kzk., *emcek*, *emçek*, *imicek* An. Ağz. ‘meme’ (<*emigçek) şeklindedir diye daha önceden izah edilmiştir (Ölmez 1996: 276), TS *em-cik* yanında KB *em-eçek* şekli de vardır (Paçacıoğlu 2006: 195).

erincek Az. ‘tembel, üşenen’.

gülüncek EAT ‘maskara’, *gülkünç* Trkm. ‘gülünç’.

jaskaşak Kzk. ‘utangaç’,

jutqınşaq Kzk. ‘yutak’.

kapçak “1. Kale kuşatmasında duvara takılan büyük çengel. 2. Tulumbacı çengeli.”

kemirçek ‘kıkırdak’.

kısgaşak Kzk. ‘kıskanç’.

kolçak ‘kolluk’, *koliçak* ET ‘kolcuk’.

koolıcaş ‘kolcuk’ Uyg., *boyuncak* ‘gerdanlık’, *gönlekçek* ‘üzerinde yalnız gömlek olduğu halde’.

korganşak Kzk. ‘çekingen’.

könçök Kırg. ‘kulak memesi’ deri’,

kuymulçak ‘kuyruk sokumu’.

maktanşak Kzk. ‘hep övünen, mütekebbir’.

qurçaq ‘kukla’, *qoğursaq* E. Uyg., *quruğsaq* DLT, *qūrçaq* Kırg. , *quwırşaq* Kzk., *qoğırçâq* Özb.

salıncak, *salınçak* Kıp. T ‘at eğeri’, *selkinçek*, *selgencek*; *salhancak* Trkm.,

bävilsäk Başk., *ätkenşäk* Kzk., *yelläncäk* Az., *ärğimçäk* Özb. ‘salıncak’.
silkinçek Çağ. ‘tılsım, büyü, uğur’
soğonçok Kırg. ‘topuk, pençe’
suranşak Kzk. ‘hep bir şey isteyen kimse’.
şınaşak Kzk. ‘serçe’.
tañılçak Kırg. ‘bağ, deste, tutam’.
tarınçak Kırg. ‘alınan, darılan’.
tärinçäk DLT ‘iki parçadan yapılan kadın elbisesi’
tartınşak Kzk. ‘çekingen’.
tayançak Çağ. ‘sedir’.
tegerçek Tat. ‘çark, tekerlek’, *tekirşek* DS ‘tekerlek’.
tırışçaak Kırg. ‘çalışkan’.
tugunçäk Özb., *tügünçek* Tat., *tünçek* Alt., Tel., *tünzek* Küer., *tüyünşök* Kzk.
‘dügüm’.
tüpürçäk Azr., *tüfürçek* Çağ. ‘tükürük’.
urunşak Kzk. ‘kavgacı’.
urunçak ‘emanet, rehin’.
uruşçaak ‘kavgacı’ ‘kavgacı’.
uyalşaqtiq Kzk. ‘utangaçlık’.
yasançak Çağ. ‘gösteriş meraklısı’
yastançak Çağ. ‘dinlenme yeri, sedir’.

Kaynaklar:

- AĞCA, Ferruh (2010), “Eski Türkçe -gA(y)sUg Eki ve Türk Dili Alanındaki Türevleri Üzerine”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi MTAD*, Ankara: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi **Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü yayını**, C. 7, S. 1, s. 2231-250.
- ARAT, Reşit Rahmeti (2006), *Edib Ahmed B. Mahmud Yükneki Atabetü'l Hakayık*, Ankara: TDK yayımları, 163 + CLXXIII s.
- ATALAY, Besim (1941), *Türk Dilinde ve Kökler Üzerine Bir Deneme*, İstanbul: Matbaai Ebüzziya, 382 s.
- BAŞDAŞ, Cahit (2004), “Türkçe Organ Adlarında Kelime Sonu -K Ünsüzü ve Çokluk”, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi SBArD*, Diyarbakır: AKADER, S. 5, s. 53-64.
- BAYNİYAZOV, A. J. ve Bayniyazova, J. T. (2007), *Türükşe-Kazakşa Sözdik*, (Editör: Kenan Koç), Almatı, s. 798.

- CAFEROĞLU, Ahmet (1993), *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, (3. baskı), İstanbul: Enderun Kitabevi, 200 s.
- CEYLAN, Emine (1997), *Çuvaşça Çok Zamanlı Ses Bilgisi*, Ankara: TDK yayınları, 256 s.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar (2007), *Ötüken Türkçe Sözlük*, İstanbul: Ötüken Yayınları, C. 3, 2295-3438 s.
- DEMİR, Nurettin ve Yılmaz, Emine (2005), *Türk Dili El Kitabı*, (2. baskı), Ankara: Grafiker Yayınları, 269 s.
- ECKMANN, János (1988), *Çağatayca El Kitabı*, (Hazırlayan: Günay Karaağaç), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları, 288 s.
- EKER, Süer (2005), *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker Yayınları, (3. baskı), 681 s.
- ERCİLASUN, A. Bican (2007), *Türk Lehçeleri Grameri*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1340 s.
- ERDAL, Marcel (1991), *Old Turkic Word Formation Vol. I*, Weisbaden: Otto Harrassowitz, 414 p.
- GABAİN, A. von (1998), *Eski Türkçenin Grameri*, (Çeviren: Mehmet Akalın), Ankara: TDK yayınları, 313 s.
- GÜLENSOY, Tuncer (2007), *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü A-N, O-Z*, Ankara: TDK yayınları, 1204 s.
- GÜLSEVİN, Gürer (1997), *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: TDK yayınları, 156 s.
- GÜLSEVİN, Gürer ve Gülsevin, Selma (1993), *(Kâmûs-ı Türkî'ye Göre) Türkçede Yapım Ekleri ve Kullanışları I. Fiilden İsim Yapan Ekler*, Malatya: Özmert Matbaacılık, 125 s.
- HAZAR, Mehmet (2003), "Türk Lehçelerindeki Sözcüklerle Kaynaşmış Bir Çokluk Eki +(I) z Üzerine", *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, Ankara: TDK yayınları, S. 15, s. 131-141.
- İZBUDAK, Velet (1936), *El-İdrâk Haşiyesi*, (Kastamonu Saylavı), İstanbul: Devlet Basımevi, TDK yayınları, 55 s.
- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi (1994), *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK yayınları, 164 s.
- KARAŞLAR, M. Selda (2010), "Dīvānu Luğāti't-Türk'teki Oğuzca Eşya Adlarına Bir Bakış", *Turkish Studies*, Volume 5/1 Winter, pp. 528-524.
- KİRİŞÇİOĞLU, Fatih (1994), *Saha (Yakut) Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK yayınları, 136 s.
- KORKMAZ, Zeynep (1995), "Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C. 1, Ankara: TDK yayınları, s. 41-68.
- KORKMAZ, Zeynep (2003), *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: TDK yayınları, 1224 s.
- LESSİNG, Ferdinand (2003), *Moğolca-Türkçe Sözlük 2 O-C (Z)*, (Çeviren: Günay Karaağaç), Ankara: TDK yayınları, 1769 s.
- ÖLMEZ, Zühal Kargı (1996), *Ebulgazi Bahadır Han Şecere-i Terâkime (Türkmenlerin Soy Küttüğü)*, Ankara: Simurg Yayınları, 559 s.
- ÖNER, Mustafa (1998), *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Ankara: TDK yayınları, 270 s.
- ÖZCELİK, Sadettin ve Erten, Münir (2000), *Türkiye Türkçesi Dilbilgisi*, Diyarbakır, 323 s.
- PAÇACIOĞLU, Burhan (2006), *VIII-XVI Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı*, Ankara: Bizim Büro Basımevi, 7726 s.

- TEKİN, Şinasi (1992), *Türk Dünyası El Kitabı İkinci Cilt Dil-Kültür-San'at*, (2. baskı), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 535 s.
- TEKİN, Talat (1989), *XI. Yüzyıl Türk Şiiri Dīvānu Luġāti't-Türk'teki Manzum Parçalar*, Ankara: TDK yayınları, 272 s.
- TOPARLI, Recep vd. (2003), *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: TDK yayınları, 338 s.
- TUNA, Osman Nedim (1986), *Türk Dilbilgisi (Fonetik ve Morfoloji)*, Malatya: İnönü Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları: 3, 57+49 s.
- YUDAHİN, K. K. (1994), *Kırgız Sözlüğü Cilt: II (K-Z)*, (Çeviren: Abdullah Taymas), Ankara: TDK yayınları, 809 s. +XXIII.